

Arjeplogs kyrka –Sofia Magdalena

Kyrkomiljön

Arjeplogs kyrka ligger på en udde i Hornavan, alldeles i utkanten av samhällets nuvarande centrum, med en allékantad tillfart i Storgatans förlängning.

Närmiljön kring kyrkotomten består av blockrik terräng som speglar platsens ursprungliga karaktär och förutsättningarna för den forna kyrkstaden. På åsryggen ligger det gamla kyrkoherdebostället och pastorsexpeditionen.

Kyrkotomten

Den fyrkantiga kyrkotomten, med kyrkan mittpå, är snävt avgränsad genom ett smäckert, vitmålat staket. Kyrkan som är den andra på platsen, är en av länets sex korskyrkor. Vid sekelskiftet omgestaltades den till långhuskyrka med torn mot öster och kor i västra korsarmen.

Kyrkan byggdes på 1760-talet som en timrad korskyrka med huvudingång från sjösidan i söder. Den fick sin nuvarande, nationalromantiska gestalt vid en radikal ombyggnad under 1800-talets sista år, då tornet restes i öster och låga, små utbyggnader lades i korsarmarnas innerhörn. Vapenhuset inrymdes i tornets breda bottenvåning. Kyrkan kläddes med en heltäckande spändräkt som ger väggarnas hörn en rundad form. De många takpartierna är valmade och täckta med kopparplåt, men var från början spåntäckta. Över takets korsmitt rider en utsirad takryttare och ur tornets höga sadeltak skjuter en hög lanternin med toppigt tak

De mestadels små, spröjsade fönstren med stickbågiga valv är inordnade i grupper om två, tre eller fem. Fönstergrupperna accentueras i fasad av ornerade kolonner mellan fönstren.

Kyrkorummet är helt öppet men erbjuder ändå, genom växlande rumshöjder, fönstersättning och pelare, små rum i det stora. Korshörnens små utbyggnader har en skala och fönstersättning som minner om burspråk. Efter ombyggnaden 1899, då korsarmarnas väggar skars av för de små utbyggnaderna, bärs korsmittens valv upp av fyra kraftiga runda pelare. Över korsmitt och vardera korsarmen spänner blåmålade kupolvalv som är neddragna i hörnen. Kvartsvalven över hörnens utbyggnader kantas av textband. Koret i västra korsarmen ligger ett steg över långhuset och hela kyrkan har ett fernissat trägolv medan tak och väggar är klädda med liggande panel av pärlspontade

LÄNSSTYRELSEN
I NORRBOTTENS LÄN

bräder. Fönstren är infattade i kraftiga, utsirade ramverk som även innesluter bröstningen, där panelen lagts i rombiskt mönster.

Korets väggar har en rikare utsmyckning med rombiska fält, arkadfriser och målade akantusfriser.

Vid en restaurering kring 1970 fick kyrkorummet och inredningen sin nuvarande färgsättning och sakristian byggdes till. Kyrkans stora malmkronor kompletterades med de för arkitekten, Bertil Franklin, karaktäristiska låga mässingsarmaturerna.

Altartavlan som föreställer nattvarden har nyklassicistisk aedícula och kartusch i rokokostil. Den femkantiga altarrundeln har genombrutet arkadmotiv och direkt framför altarrundeln ligger tre gravhällar av fjällskiffer, daterade 1647-1651, till minne av prästens och gruvfogdens barn.

Den stålga predikstolen som står mot korsmittens pelare, är en kopia av Pite stads predikstol, skuren av Jonas Blank när kyrkan byggdes på 1760-talet. Dopfunten i trä från samma tid byggdes om vid sekelskiftets omgestaltning av kyrkan, och har stor cuppa på svängd fot.

Det gamla korskränkets genombrutna krön av akantusslingor har monterats på bänkskärmarna närmast koret. Kyrkbänkarna är öppna s.k. bönhusbänkar, målade i brunrött med utsirade, gröna gavlar.

Kyrkan har läktare i norra och östra korsarmarna, läktarbarriärerna tar upp samma arkadmotiv som följer korets taklist och som syns i altarringen. En psalmtavla är infattad i den norra läktarbarriären.

Orgeln har en helt modern, återhållen fasad. Rummet har väl anpassade, sentida tillägg i form av ambo samt bokhyllor och sittgrupp vid kyrktoget.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkans sjö nära läge på udden speglar en tid med väglöst land då vattenvägen var den viktiga. 1700-talets korskyrka är fortfarande klart urskiljbar bakom de utbyggnader och den festliga nationalromantiska fasaddräkt som sekelskiftets omdaning tillförde. Den förväntan som exteriören bygger upp motsvaras väl av interiören som också bjuder på ett rikt växelspel mellan olika höjder/nivåer och mellan storslagenhet och närhet. Nationalromantikens snickarglädje i kombination med rummets varma öppna karaktär ger utrymme för avskilda rum, och sentida tillägg är väl anpassade till den äldre inredningen.

Bärande karaktärsdrag

- Kyrkans läge på Kyrkudden, med närmiljöns blockrika terräng som speglar platsens ursprungliga karaktär.
- Timmerstommen i den ännu tydligt urskiljbara korskyrkans gestalt.
- Exteriörens starka nationalromantiska prägel.
- Helhetsupplevelsen där kyrkans yttre och inre samspelar.
- Kyrkorummets nationalromantiskt präglade arkitektur som väver samman inredningens olika tidsepoker till en väl sammanhållen enhet.
- Rummets växelspel mellan högt och lågt – storslagenhet och närhet.
- Korets gravhällar som ger kontinuitet till kyrkplatsens etablering och bergshantering i mitten av 1600-talet.

Källor & litteratur

ATA

Norrbottens museums arkiv

Arjeplogs kyrka. Informationsblad i kyrkan.

Bebyggelsehistorisk tidskrift 1991.

Hamberg Per-Gustaf Norrländska kyrkoinredningar, Uppsala 1974

Beskow Hans Bidrag till studiet av övre Norrlands kyrkor, särtryck ur Norrbotten 1953 och 1954. Luleå 1955.

Inventeringsdatum 2004-09-21

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Jennie Sjöholm Norrbottens museum,

Jeanette Aro Länsstyrelsen i Norrbottens län

Rapport: Jeanette Aro.